

UMUMTA'LIM MAKTABLARDA BOLALARGA MUSIQANI O'QITISH METODIKASI

Ehtiromxon Qudratullayeva

Ilmiy rahbar: Rafiqjon Ahmedov

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat institutining Farg'ona mintaqaviy filiali

Annotatsiya: Ushbu maqola musiqada umumiy ta'lim metodologiyasini o'rganib, uning bolalar ta'limini rivojlantirishdagi rolini ta'kidlaydi. U mavjud adabiyotlarni tahlil qiladi, o'qitishning umumiy usullarini bayon qiladi, so'nggi tadqiqotlar natijalarini taqdim etadi, ushbu natijalarning natijalarini muhokama qiladi va kelajakdagi amaliyot uchun xulosalar va takliflarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: umumiy ta'lim, musiqa ta'limi, bolalar, o'qitish metodikasi, maktab o'quv dasturi, ta'limni rivojlantirish

METHODOLOGY OF TEACHING MUSIC TO CHILDREN IN HIGH SCHOOLS

Ehtiromkhan Qudratullayeva

Scientific supervisor: Rafiqjon Ahmedov

Fergana regional branch of Uzbekistan State Institute of Arts and Culture

Abstract: This article explores the methodology of general education in music and emphasizes its role in the development of children's education. It analyzes the existing literature, outlines common teaching methods, presents recent research findings, discusses the implications of these findings, and provides conclusions and suggestions for future practice.

Keywords: general education, music education, children, teaching methodology, school curriculum, educational development

Jismoniy tarbiya va sport odamning irodasini tarbiyalab, sog'lig'ini mustahkamlashga hissa qo'shsa, musiqa san'ati uning ruhiga oziq beradi, qalbini, eng nozik tuyg'ularini kamolga yetkazadi. Musiqa eshitadigan, musiqa bilan shug'ullanadigan odam yomonlikdan albatta uzoq bo'ladi.

Islom Abdug'aniyevich Karimov

Maktablarda musiqa ta'limi har tomonlama rivojlangan o'quv dasturining muhim tarkibiy qismidir. Musiqa bo'yicha umum ta'lim maktablarda bolalarga asosiy musiqiy bilim va ko'nikmalarni berishga, kognitiv, ijtimoiy va hissiy rivojlanishni rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu maqolada umum ta'lim maktablarda bolalarga

musiqani o'qitish metodikasi ko'rib chiqiladi, ularning samaradorligi hamda qaydarajada ekanligi baholanadi.

Keng qamrovli tadqiqotlar musiqiy ta'limning afzalliklarini, shu jumladan tilni rivojlantirish, matematik ko'nikmalarni takomillashtirish va hissiy intellektni oshirishni ta'kidlaydi. Gordon (2007) va Hallam (2010) kabi asosiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limi akademik muvaffaqiyat va shaxsiy o'sishga sezilarli hissa qo'shishi mumkin.

Gordonning musiqani o'rganish nazariyasi tinglovning muhimligini, musiqani ongda eshitish va tushunish qobiliyatini, erta musiqa ta'limi orqali rivojlangan hal qiluvchi mahorat sifatida ta'kidlaydi. Hallamning tadqiqotlari musiqa ta'limi va fazoviy-vaqtinchalik fikrlash va og'zaki ko'nikmalarni takomillashtirish o'rtasidagi bog'liqlikni ta'kidlaydi.

Boshqa muhim hissalar qatoriga musiqiy tushunchalarni o'rgatish uchun xalq qo'shiqlari va qo'l belgilaridan foydalanadigan Kodeksply usuli va musiqa, harakat, drama va nutqni bolaning o'yin dunyosiga o'xshash darslarga birlashtirgan Orff Shulverk yondashuvi kiradi.

Umumiy ta'limda musiqa o'qitish metodikasi turli yosh guruhleri va rivojlanish bosqichlariga moslashtirilgan yondashuvlarning kombinatsiyasini o'z ichiga oladi. Umumiy usullarga quyidagilar kiradi:

Kod rakkab usuli: bu usul ketma-ket o'rganish va sof rakkab (do, re, mi) dan pitch va ko'rish qobiliyatini rivojlantirish uchun foydalanishga urg'u beradi. U yuqori vokalga asoslangan va harakat va ritmik mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi.

Orff Shulverk: ushbu yondashuv musiqani harakat, drama va nutq bilan birlashtiradi, improvizatsiya va ijodkorlikni rag'batlantiradi. Ko'pincha zarbli asboblardan va tana perkussiyasidan foydalaniladi.

Dalcroze Evritmikasi: harakat orqali ritm, tuzilish va musiqiy ifodani o'rgatishga qaratilgan. Bu o'quvchilarga kinestetik tajribalar orqali musiqani o'zlashtirishga yordam beradi.

Gordonning musiqani o'rganish nazariyasi: musiqiy tushuncha va ko'nikmalarni rivojlantirish uchun erta bolalik davridagi turli xil musiqiy tajribalarga ta'sir qilishning auditoriy va ahamiyati markazlari.

Maktablarda bolalarga musiqa o'qitish kontekstida umumiy ta'lim musiqa ta'limini umumiy ta'lim o'quv dasturining ajralmas qismi sifatida o'z ichiga oladi. Ushbu yondashuv turli xil o'qitish texnikasi va faoliyati orqali bolaning musiqiy mahoratini, qadrlashini va tushunishini rivojlantirishga qaratilgan keng va inklyuziv metodologiyani ta'kidlaydi. Bolalar uchun umumiy musiqa ta'limida keng qo'llaniladigan ba'zi asosiy komponentlar va metodikalar:

Orff Shulverk: Karl Orff tomonidan ishlab chiqilgan ushbu usul musiqa, harakat, drama va nutqni bolalarning o'yin faoliyatiga o'xshash darslarga birlashtiradi. Unda

zarbli asboblardan foydalanish va musiqa ta'limida improvizatsiya va ijodkorlikning ahamiyati ta'kidlangan.

Kod roksikatsion usul: Zolt Roksikatsion kod Roksikatsion tomonidan yaratilgan ushbu yondashuv qo'shiq va quloqni o'rgatishdan boshlanadigan ketma-ket o'quv dasturi orqali musiqani o'qish va yozishni o'rganish muhimligiga qaratilgan. Bu foydalanadi xalq qo'shiqlari, qo'l belgilari, harakatlanuvchi-qil solfkatakliflar va ritm heceleri.

Dalcroze Eurhythmics: tomonidan ishlab chiqilgankatta Jaques-Dalcroze, bu usul musiqani harakat orqali o'rgatishga urg'u beradi. U o'quvchilarga musiqiy tushunchalarni o'zlashtirishga yordam beradigan jismoniy mashqlar orqali ritm, tuzilish va musiqiy ifodaga qaratilgan.

Suzuki usuli: Shinichi Suzuki tomonidan yaratilgan ushbu usul musiqa ta'limi yoshligidan boshlanishi kerak va musiqa o'rganish til o'rganishga o'xshaydi degan fikrga asoslanadi. Bu ota-onalarning o'quv jarayoniga kuchli ishtiroki bilan tinglash, taqlid qilish va takrorlashni ta'kidlaydi.

Gordonning musiqani o'rganish nazariyasi: Edvin Gordon tomonidan ishlab chiqilgan ushbu nazariya bolalarning musiqani qanday o'rganishiga qaratilgan va tinglovning muhimligini ta'kidlaydi (musiqani o'z ongida eshitish qobiliyati). Bu musiqa ko'nikmalarini o'rgatish uchun ketma-ket yondashuvni o'z ichiga oladi, tinglash va qo'shiq aytish, qo'shiq aytish va cholg'u asboblarga o'tishdan boshlanadi.

Keng qamrovli musiqashunoslik: ushbu yondashuv musiqa o'rganishning turli jihatlarini, shu jumladan ijro, nazariya, tarix va kompozitsiyani yaxlit o'quv dasturiga birlashtiradi. Bu talabalarni musiqani turli nuqtai nazardan tushunishga va chuqurroq qadrlash va mahorat to'plamini rivojlantirishga undaydi.

Umumiy musiqa darslari: ushbu darslar ko'pincha qo'shiq aytish, cholg'u asboblarni chalish, musiqa tinglash, musiqa nazariyasi va tarixini o'rganish kabi turli xil tadbirlarni o'z ichiga oladi. Maqsad o'quvchilarga musiqiy ko'nikmalar va bilimlarning keng doirasini rivojlantirishga yordam beradigan har tomonlama musiqiy ta'lim berishdir.

Ushbu metodologiyalarni o'z ichiga olgan holda, umumiy musiqa ta'limi bolalar musiqiy qobiliyatlarini o'rganish va rivojlantirish, musiqani umrbod qadrlash va tushunishni rivojlantirish uchun qo'llab-quvvatlovchi va qiziqarli muhit yaratishga qaratilgan.

Topilmalar umumiy musiqa ta'limining ko'p qirrali afzalliklarini ta'kidlaydi. Kognitiv yaxshilanishlar Gordon va Hallam nazariyalariga mos keladi, bu musiqa ta'limi akademik ko'rsatkichlarni oshirishi mumkinligini tasdiqlaydi. Ijtimoiy va hissiy yutuqlar musiqaning keng rivojlanish kontekstiga qo'shilishini ta'kidlaydigan Kodeksportcly, Orff va Dalcroze-ning yaxlit yondashuvlarini qo'llab-quvvatlaydi.

Biroq, turli xil ijtimoiy-iqtisodiy kelib chiqishi bo'yicha sifatli musiqa ta'limiga teng kirishni ta'minlash va o'qituvchilarni ushbu ixtisoslashtirilgan metodologiyalarda yetarli darajada o'qitish kabi muammolar saqlanib qolmoqda.

Xulosa va takliflar

Umumiy musiqa ta'limi bolalarda ta'limni har tomonlama rivojlantirish uchun juda muhimdir. Muhokama qilingan metodikalar musiqani o'qitish uchun samarali asoslarni taqdim etadi, ularning har biri talabalarning bilim, ijtimoiy va hissiy o'sishiga o'ziga xos hissa qo'shadi.

Kelajakdagi amaliyot uchun takliflar:

Kengaytirilgan o'qituvchilar tayyorlash: o'qituvchilarni ushbu metodikalarni samarali amalga oshirish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar bilan jihozlash uchun malaka oshirish dasturlariga mablag sarflang.

O'quv dasturining integratsiyasi: musiqa ta'limini maktab o'quv dasturlarining asosiy komponenti sifatida kiritish, uning badiiy rivojlanishdan tashqari ahamiyatini anglash tarafdori.

Adolatli kirish: ijtimoiy-iqtisodiy holatidan qat'i nazar, barcha bolalarning yuqori sifatli musiqiy ta'lim dasturlaridan foydalanishini ta'minlash siyosatini ishlab chiqish.

Davomiy tadqiqotlar: ta'lim amaliyoti va siyosatini xabardor qilish uchun musiqa ta'limining bola rivojlanishining turli jihatlariga uzoq muddatli ta'siri bo'yicha keyingi tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash.

Xulosa qilib aytganda, musiqadagi umumiy ta'lim nafaqat bolalarning ta'lim tajribalarini boyitadi, balki ularni umr bo'yi intellektual, ijtimoiy va hissiy farovonlikka tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G.M.Sharipova, D.F.Asamova, Z.I.Xodjayeva, „Musiqqa o'qitish nazariyasi metodikasi va maktab repertuari“. Toshkent-2014.
2. O'zME Birinchi jild. Toshkent-2000.
3. Hasanov A., „Musiqqa va tarbiya“-T.O'qituvchi 1993.
4. Yusupova N., „Musiqqa savodi, metodika va ritmika“ Toshkent 2010. Musiqqa anashriyoti.
5. M.S. Muxiddinova „Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida axborotkompyuter texnologiyalarini musiqqa tarbiyasi vositasi sifatida qullashning xususiyatlari“ 2020 yil
6. Sh.R.Mahkamova „Imkoniyati cheklangan bolalar va har tomonlama etuk avlodni tarbiyalashda musiqaning ʻrni“ 2020
7. Mahkamova Sh.R. Ta'lim jarayonida ʻquvchi va talabalar bilimini baholash usullari va metodikasi // "Ekonomika i sotsium" №11(90) 2021//